

Н. Є. Пангелова, Д. О. Мінкін

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В АРМІЯХ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

У статті наведені дані аналізу літературних джерел щодо особливостей організації фізичної підготовки у збройних силах провідних держав світу на сучасному етапі. Визначення основних тенденцій вдосконалення цієї системи у розвинених країнах надасть можливість об'єктивно оцінювати стан військово-фізичної підготовки у Збройних Силах України, виявляти, аналізувати й узагальнювати нові закономірності її функціонування, а також – перспективи подальшого розвитку з метою оптимізації підготовки військовослужбовців для виконання функціональних обов'язків.

Ключові слова: НАТО, Збройні Сили України, фізична підготовка.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з найважливіших проблем реформування у системі навчання військових фахівців є розробка і втілення в повсякденну діяльність нових технологій у сфері фізичної підготовки. Вирішення цієї проблеми потребує ґрунтовного аналізу різних аспектів фізичної підготовки військовослужбовців провідних країн світу. Такий аналіз дозволить об'єктивно оцінити переваги і недоліки підготовки українських військовослужбовців у порівнянні із зарубіжними.

Зміст і спрямованість процесу фізичної підготовки в арміях провідних держав світу визначена у керівних документах, статутах та настановах цих країн [11]. Окремі аспекти, що стосуються аналізу систем фізичної підготовки провідних держав світу висвітлені у працях Є.Д. Анохіна [1], С.В. Романчука [8], В.А. Щеголева [13, 14]. Питання вдосконалення індивідуальної фізичної підготовки військовослужбовців закордонних армій присвячено дослідження В.Н. Утенко [10]. Аналіз змісту методик перевірки та оцінки фізичної підготовленості військовослужбовців провідних держав світу проведений В.Н. Утенком [11]. В.А. Щеголевіч [14], С.В. Романчуком [8].

На сучасному етапі становлення вітчизняних Збройних Сил, пріоритетним завданням є членство в НАТО. Згідно з керівними документами НАТО, кожен член альянсу може мати свою систему фізичної підготовки, яка відповідає умовам та особливостям країни, але рівень підготовки військовослужбовців повинен відповідати загальному стандарту.

Результати низки досліджень свідчать, що чинна система фізичної підготовки Збройних Сил України не в повній мірі дозволяє забезпечити оптимальний рівень оволодіння фізичними якостями, що ускладнює формування професійно-прикладних якостей військовослужбовців [5, 6, 8]. Визначення основних тенденцій вдосконалення системи військово-фізичної підготовки в арміях провідних країн світу дозволить визначити шляхи оптимізації психофізичної підготовки вітчизняних військових фахівців, що і обумовлює **актуальність** даного дослідження.

Дослідження виконується згідно зі «Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства освіти і науки, молоді і спорту» за темою 3.1.2 «Удосконалення програмно-нормативних основ фізичного виховання в навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0111U001733).

Мета дослідження – аналіз сучасного стану організації фізичної підготовки військовослужбовців провідних країн світу.

Методи дослідження – аналіз, узагальнення та систематизація даних літературних джерел, нормативних документів з проблематики військово-фізичної підготовки.

Результати дослідження та їх обговорення. Важливим напрямом зовнішньої політики України є її євроатлантична інтеграція. Її необхідність обумовлена прагненням забезпечити надійний захист територіальної цілісності та суверенітету, недоторканість кордонів. Найпотужнішим військово-політичним союзом у світі є Організація Північноатлантичного альянсу (НАТО) [9].

НАТО – це альянс, покликаний захищати не тільки уряд тієї або іншої країни, а й демократичні цінності, що є пріоритетними для країн, які є членами цього блоку. НАТО захищає не державний суверенітет або чийсь геополітичні інтереси, а певний тип людської культури і цивілізації [12].

Країни НАТО об'єднали свої зусилля для колективної оборони, збереження миру і безпеки. Основною метою Альянсу є забезпечення свободи й безпеки всіх його членів політичними та військовими засобами відповідно до принципів ООН.

Ключовими країнами Альянсу є Сполучені Штати Америки, Німеччина, та Великобританія. Крім країн які входять до НАТО, існують «супер-держави», які не входять до жодного військового блоку, але відіграють значну роль на світовому військовому та економічному просторі. Такою країною є Франція. Тому своє дослідження акцентуємо на аналізі організації фізичної підготовки саме в цих країнах.

Військові дії, які велись Сполученими Штатами Америки в Кореї (1950-1953) і В'єтнамі (1964-1973) показали, що військовослужбовці американської армії мають низький рівень фізичної підготовленості і тому часто не в змозі виконувати поставлені перед ними завдання у повному обсязі. Фізична невідготовленість військових американської армії породжувало в них невпевненість у власних силах, що, в свою чергу дуже негативно впливало на морально-психологічний стан військовослужбовців і підрозділів. Командуванням було недооцінено значення фізичної підготовки у мирний час, тому було прийнято рішення покращувати рівень безпосередньо в ході бойових дій [14].

Для досягнення належного рівня фізичної готовності контингенту командуванням американської армії були розроблені пріоритетні напрями організації процесу психофізичної підготовки [1, 14]:

- розвиток загальної витривалості як основи високої фізичної працездатності та протистояння втомі, що постійно зростає;
- розвиток м'язової сили та витривалості, необхідних для підтримання правильної пози і виконання необхідних обов'язків упродовж тривалого періоду часу;

- формування військово-прикладних рухових навичок: різноманітних способів пересування, додання природних і штучних перешкод, перенесення вантажів, метання гранат, прийомів рукопашного бою;
- розвиток необхідних психічних якостей, навичок самоконтролю в умовах фізичного і психічного стресу;
- забезпечення раціонального масо-зростового співвідношення і оптимального складу тіла.

У відповідність з діючою концепцією розвитку збройних сил США повна фізична готовність включає в себе фізичну придатність військовослужбовців до опанування і ефективного виконання відповідної військово-професійної діяльності, оволодіння наступними військово-прикладними руховими навичками [10]:

- різноманітні способи пересування – подолання перешкод;
- виживання у воді;
- прийоми рукопашного бою;
- оперативна фізична готовність до ведення бойових дій у конкретних кліматичних умовах.

Крім цього, повна фізична готовність передбачає наявність у військовослужбовців таких морально-вольових якостей, як сміливість, рішучість, упевненість у собі, агресивність та здатність діяти у складі групи і бути її лідером [2].

Згідно з настановою по фізичній підготовці армії США під повною готовністю військовослужбовця до бою слід розуміти технічну, психічну й фізичну готовність. «Якщо одного з цих видів бракує, – підкреслюється в цьому документі, – страждає бойова ефективність. Без технічної готовності військовослужбовець не володіє потрібним рівнем військових знань і умінь, без психічної йому бракує впевненості, без фізичної – бракує основних фізичних якостей, щоб виконувати встановлені завдання під час бойових дій» [4, с.57].

Тренувальний процес військовослужбовців заснований на розумному застосуванні загальновідомих принципів: безперервності (поступове, оптимальне підвищення навантажень), прогресування тренувальних впливів (регулярне підвищення фізичного навантаження), збалансованості (гармонійне поєднання видів рухової діяльності), різноманітності, регулярності [3].

У 1974 році в збройних силах Великобританії була розроблена принципово нова система фізичної підготовки військ, в якій є багато спільного з американською, оскільки вона має схожу концепцію – «фізичну готовність» військовослужбовців до бойової діяльності [7].

Мета фізичної підготовки збройних сил Великобританії – забезпечення фізичної здатності військовослужбовців виконувати бойові завдання.

Основними завданнями фізичної підготовки військовослужбовців є:

- підвищення ефективності професійної діяльності;
- скорочення термінів приведення військ у повну бойову готовність;
- підвищення рівня фізичного розвитку і зміцнення їх здоров'я;
- зняття нервового напруження і забезпечення активного відпочинку.

Реформування системи фізичної підготовки виправдало себе і дозволило значно підвищити боєздатність військ. Після закінчення війни на Фолклендських островах уряд Великобританії визнав, що перемога була досягнута, головним чином, завдяки значній фізичній і психічній перевазі англійських солдат над противником. При цьому було підкреслено, що висока фізична підготовленість була необхідною особовому складу всіх родів військ [7].

Винятковою особливістю системи фізичної підготовки армії Великобританії є наявність спеціалістів «корпусу фізичної підготовки», які підпорядковуються безпосередньо головному інспектору фізичної підготовки. Для здійснення своїх функціональних обов'язків вони відряджаються до відповідних військових частин. До складу цих частин спеціалісти «корпусу фізичної підготовки» не входять та їх командирам не підпорядковуються. Це дозволяє спеціалістам бути незалежними від місцевого командування. На спеціалістів покладаються обов'язки: здійснення контролю за виконанням програм фізичної підготовки у відповідності з вимогами керівних документів; періодичне проведення перевірок рівня фізичної готовності особового складу; розробка для командирів та інструкторів з фізичної підготовки рекомендацій щодо удосконалення фізичної підготовки і спортивної роботи. Інакше кажучи, спеціалісти «корпусу фізичної підготовки» збройних сил Великобританії виконують роль контролерів і радників з усіх питань організації та методики проведення роботи з фізичної підготовки і спорту. Така система керівництва і організації фізичної підготовки, на думку англійського командування, створює найбільш ефективні передумови для діяльності спеціалістів фізичної підготовки, спрямованої на забезпечення належного рівня фізичної готовності особового складу всіх родів військ [1, 10].

У 1974 році аналіз бойових дій армії США в Кореї та В'єтнамі, Франції – в Індокитаї й Алжирі примусили командування Німеччини змінити погляди щодо фізичної підготовки особового складу як засобу підвищення боєздатності військ і вжити заходи для її вдосконалення. Внаслідок цього з'явилася розробка нової концепції фізичної підготовки у збройних силах ФРН, яка базувалась, головним чином, на засобах і методах спортивного тренування. Вона отримала назву «концепція фізичної придатності».

У відповідності з новою концепцією метою фізичної (спортивної) підготовки у бундесвері є «... виховний вплив на цілісну особистість людини шляхом навчання рухам, зміцнення здоров'я і раціонального використання вільного часу». Основними завданнями спортивної підготовки вважався розвиток фізичних навичок і підвищення спортивних результатів [14].

Спорт став розглядатися, з одного боку, як «чудовий засіб військової підготовки і виховання солдатського духу», а з іншого – як частина загального виховання і освіти, яка не має нічого спільного з військово-прикладною спрямованістю. Таке протиріччя цільової установки накладало відбиток на організацію і зміст сучасної фізичної підготовки (спорту) збройних сил Німеччини [1].

У Збройних силах Німеччини фізична підготовка проводиться у двох формах «службового» і «позаслужбового» спорту. До «службового спорту» входять наступні види програм:

- загальна;
- особлива;
- перевірка то оцінка;
- масові змагання;
- підготовка спортсменів високої кваліфікації.

Аналіз системи фізичної підготовки військовослужбовців Німеччини свідчить, що найбільш характерними її особливостями є [13]:

- чіткий організаційний поділ загальнорозвивальної та оздоровчої фізичної культури, спорту і військово-прикладної фізичної підготовки, яка вважається самостійним предметом бойової підготовки;
- компенсація відсутності штатних фахівців фізичної підготовки масовим навчанням нештатних;

приспосовування засобів спортивної спрямованості у поєднанні з уніфікованими програмними вимогами до специфіки комплектування та наявності двох основних категорій особового складу (призовників і професіоналів – контрактників). В цілому реформування системи фізичної підготовки німецького війська спрямоване на зближення з французькою моделлю фізичної підготовки (в площині спортивної доктрини) та з англо-американською, яка адаптована до вимог професійних збройних сил.

У 1966 році Франція виходить з військової організації НАТО та приймає військову доктрину «оборона по всім азимутам», що сприяло підвищенню вимог до фізичної підготовки.

Особливе значення у збройних силах Франції надається морально-психологічній підготовці. Військові фахівці вважають що психологічне загартування особового складу є фактором, який компенсує короткий термін служби та недостатність спеціальної підготовки [1].

Основним засобом психологічного загартування військових є фізичні вправи, які виконуються в умовах стресу, підвищеної небезпеки та ризику [13].

Метою фізичної підготовки військовослужбовців французького війська є сприяння ефективному оволодінню особовим складом військово-професійної діяльності й психофізичній підготовці його до участі у бойових діях. Виходячи із мети основними завданнями фізичної підготовки військових Франції є:

- розвиток основних фізичних та психологічних якостей;
- зміцнення здоров'я та підвищення працездатності;
- формування особистих навичок ведення бою, та дії у складі підрозділів;
- зміцнення дисципліни та згуртованості підрозділів.

Крім цього фізична підготовка виконує багато загальнонаціональних функцій, а саме [3]:

- зміцнення єдності збройних сил і нації;
- підвищення престижу військової служби серед молоді;
- зміцнення зв'язків із союзниками;
- надання допомоги та підвищення впливу на армії країн що розвиваються.

Основним принципом фізичної підготовки є особиста мотивація кожного військовослужбовця на підвищення та підтримання

належного рівня особистої фізичної готовності. На відміну від системи фізичної підготовки армій Сполучених Штатів Америки та Великобританії, де мотивація виражена безпосередньо матеріальною зацікавленістю, у французькому війську спостерігається високий рівень зацікавленості у добровільному спортивному вдосконаленні.

Висновки. Отже, фізична підготовка в провідних країнах світу розглядається як компонент бойової підготовки військ та головний фактор реалізації їх технічної та психологічної готовності. Тенденція підвищення військово-прикладної спрямованості фізичної підготовки посилюється з кожним роком. В різних країнах існують свої стандарти, які залежать від конкретних умов цих країн, але рівень підготовки військовослужбовців повинен відповідати загальному стандарту НАТО для виконання спільних завдань.

Вирішальним аспектом пошуку альтернативних шляхів удосконалення процесу фізичної підготовки особового складу Збройних Сил України є спрямованість на формування та закріплення усвідомленої, заснованої на глибоких знаннях та переконаннях мотивації до фізичного загартування, стійкої звички самостійно турбуватися про власне здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Анохін Є.Д. Фізична підготовка в арміях провідних держав НАТО : навч. метод. посіб. / Є.Д. Анохін. – Л. : АВІ, 2005. – 115 с.
2. Аршинов О. Организация физической подготовки сил специальных операций США / О. Аршинов // Зарубежное военное обозрение. – 1994. – №6. – С. 14-16.
3. Коваленко Т.Г. Физическая подготовка иностранных армий : методические рекомендации / Т.Г. Коваленко, Р.В.Коганов, П.П. Мачулин. – Волгоград : Изд-во Волгоградского гос. ун-та, 1998. – 33 с.
4. Лумпиров К. Подготовка личного состава сил специальных операций ВМС США / К. Лумпиров // Зарубежное военное обозрение. – 1992. – №9. – С. 56-57.
5. Ольховий О.М. Теоретико-методичні засади системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... д-ра. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / О.М. Ольховий. – К., 2013. – 40 с.
6. Приступа Є.Н. Військові багатоборства та військово-прикладні види спорту в системі підготовки фахівців Збройних Сил України / Є.Н. Приступа, С.В. Романчук // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія: Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини. – Кам'янець-Подільський, 2012. – Вип. 5. – С. 223-230.
7. Проверка и оценка физической подготовки в вооруженных силах США и Великобритании : учеб. пособие / В.Н. Утенко, В.А. Шеголев, Н.Г. Лутченко и др. – СПб. : ВИФК, 1996. – 32 с.
8. Романчук С.В. Теоретико-методологічні засади фізичної підготовки курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ Збройних Сил України : автореф. дис. ... д-ра. наук з фіз. вих. і спорту / С.В. Романчук. – Львів, 2013. – 42 с.
9. Стратегія національної безпеки України : указ Президента України №287 2015 від 26 травня 2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – №43.
10. Утенко В.Н. Основные модели физической подготовки иностранных армий : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.07 / В.Н. Утенко. – СПб., 2003. – 456 с.
11. Утенко В.Н. Основные руководящие документы по физической подготовке армии США / В.Н. Утенко, Н.Г. Лутченко // Материалы итог. науч. конф. института. – СПб. : ВИФК, 1995. – 20 с.

12. Штоль В.В. Роль и место НАТО в системе европейской и международной безопасности в условиях глобализации / В.В. Штоль. – М. : Изд. «Научная книга», 2005. – 353 с.
13. Щеголев В.А. Спортивная работа в армиях стран НАТО / В.А. Щеголев. – СПб. : ВИФК, 1998. – 60 с.
14. Щеголев В.А. Физическая подготовка иностранных армий : учеб. пособие / В.А. Щеголев. – СПб. : МО РФ, 2007. – 272 с.

The work carried out deep analysis of the organization of physical training in the Armed Forces leading states at the present stage. The main directions of improvement of the system of physical training in the Armed Forces of Ukraine to military training to perform functional duties as directed.

Key words: NATO, Ukrainian armed forces, physical training.

Отримано: 20.10.2015

УДК 378.147:796.5-053.9

В. В. Поліщук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО ТУРИЗМУ В ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Економічні та соціальні зміни в Україні, процеси глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства, входження нашої держави до Європейського Союзу зумовили необхідність розширення між-державних відносин. Саме тому сфера туризму, яка охоплює важливі галузі розвитку суспільства, набуває державного значення.

Підготовка фахівців в ДВНЗ «Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди» для різноманітних сфер туризму є важливою складовою сучасної системи професійної освіти.

Актуальність і доцільність дослідження характерних особливостей підготовки майбутніх фахівців дитячо-юнацького туризму в сучасних умовах зумовлені необхідністю подолання суперечностей, які виникають між: вимогами інформаційного суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців і їх кваліфікацією відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня; потребами педагогічної науки і практики в урахуванні становлення й розвитку вітчизняної системи професійної підготовки фахівців з дитячо-юнацького туризму, зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму й недостатнім їх осмисленням і узагальненням в педагогічній науці.

Ключові слова: майбутній фахівець дитячо-юнацького туризму, спортивний туризм, професійна підготовка, організаційно-методичні аспекти.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні положення щодо змісту і організації професійної підготовки майбутніх фахівців дитячо-юнацького